נותן לו שכרו אם קבלן הוא נותן לו קבלנותו מני אילימא רבנן מאי איריא שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה דאנים כי לא אנים נמי הא אמרו רבנן יד פועל על העליונה אלא לאו ר' דוסא היא וש"מ לא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות א"ר נחמן בר יצחק [א]בדבר האבוד ודברי הכל [ב]תנן כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה בשלמא כל המשנה ידו על התחתונה דסתם לן תנא כר' יהודה אלא כל החוזר בו ידו על התחתונה לאתויי מאי לאו לאתויי פועל וכר' דוסא אלא ר' דוסא תרתי קאמר ורב סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא איבעית אימא כל החוזר בו ידו על התחתונה לכדתניא כל החוזר בו כיצד [ג]הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי מהיכן מגביהו מן העידית ובזמן שלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך רצה אומר הילך קרקע כנגד מעותיך מהיכן מגבידו מן הזיבורית רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו כיצד [ג]כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושה בו ח' מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים: אמר מר מהיכן מגבידו מן העידית קא ס"ד מעידית דנכסיו ולא יהא אלא ב"ח ותנן [ה]ב"ח דינו בבינונית ועוד הא ארעא דיהיב זוזי א"ר נחמן בר יצחק [א] [ה]מעידית שבה ומזיבורית שבה רב אחא בריה דרב איקא אמר אפי' תימא מעידית דנכסיו סתם מאן דזבין ארעא באלפא זוזי אוזולי מוזיל ומזבין נכסי' והוה ליה כניזק ותנן [ג]הניזקין שמין להן בעידית: רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני כו': טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב הכי לא קני והתניא [ד]הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאין דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים לא קשיא הא דקא עייל ונפיק אזוזי הא דלא קא עייל ונפיק אזוזי דאמר רבא [י]האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני לא קא עייל ונפיק אזוזי קני ואמר רבא [י]האי מאן דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה זוזא זוזא פרעון הוי אלא דאית ליה תרעומת גביה דאמר ליה אפסדתינהו מינאי ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה ופש ליה חד זוזא וקא עייל ונפיק אזוזא יתיב רב אשי וקא מעיין בה כי האי גוונא מאי קני או לא קני אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא [ה]זוזא כזוזי דמי ולא קני אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרינן משמיה דרבא קני אמר ליה [ס]תתרגם שמעתיך במוכר שדהו

מפני

נותן לו שכרו. הואיל ואנוס הוא אין לקנסו ולעשות ידו על התחתונה ונותן לו חצי דמי שכרו: **וש"מ.** מדנקט אונס בתרוייהו הא לא אניסי לא ואפי' שכירות נמי: **אמר ר"נ בר יצחק.** לעולם שאני ליה ומודה הוא בשכיר דידו על העליונה והא דנקט אונס בשכיר אפי' רבנן נמי אמרי לה דאי לא אניס לא הדר כ"ש ר' דוסא והא מתניתין בדבר האבוד עסקינן ודברי הכל אין הפועל יכול לחזור בו: **כר' יהודה.** פלוגתייהו בפ' הגוזל עצים (ב"ק ק:) לצבוע לו אדום וצבעו שחור וכו' ולקמן בפירקין (דף עח.) מייתי לה: **לאו לאתויי שכיר יום.** דרישא דמתני' תנא אומנין דמשמע קבלנות ותנא כאן ידו על התחתונה הדר תנא כל החוזר לאתויי פועל: **ואיבעית אימא כל החוזר בו.** לאו לאתויי פועל דרחמנא אקיל גביה אלא לאתויי הך חזרה דתניא וכו': **מהיכן מגביהו.** מגבה לו חובו: **מן העידית.** ולקמן מפרש טעמא: **מלמדין אותן.** לכל הלוקח ואין לו מעות כולן אלא מקצתן לעשות ביניהם תחלה דבר קיום שלא יוכלו לחזור: **והריני נושה בו.** דכיון שעשאם עליו מלוה הוה כאילו נטלם והלוום וקרקע נקנית בכסף: **מעידית דנכסים.** דשאר נכסיו שאם יש לו קרקע יפה מזו יטול בה בשוה מאתים: **לא יהא אלא בעל חוב.** לא יהא לוקח זה דינו קל אלא אפי' הוא חמור כבעל חוב שיש לחוש בו לנעילת דלת אף הוא לא יפה כחו ליטול עידית אלא בינונית: **סתם מאן דזבין ארעא** [ס](לחבריה) **באלפא זוזי** אוזיל ומזבין. סתם איש הקונה קרקע גדולה ויקרה כזו אין כל כך מעות מצויות לו אלא אם כן מכר מטלטלין ושדות קטנות וצריך למכור בזול וכי חוזר בו מוכר נמצא זה ניזק על ידו: **ותנן הניזקין שמין להן בעידית.** לגבות מעידית נכסיו של מזיק כדכתיב (שמות כב) מיטב שדהו ישלם: **דכתב הכי.** שזקפו עליו במלוה: **בד"א.** שיכול לחזור בו ולא יטול זה אלא כנגד מעותיו: **בזמן.** שנתנו לו בתורת ערבון ולא בתורת תחלת פרעון: **דאמר ליה ערבוני יקון.** יקנה הכל והאי לא אוזיל גביה למכור לו כל הקרקע בכך: **אבל.** נתנו לו בתורת תחלת פרעון הוו להו השאר מלוה עליו: **קנה.** הקרקע כולו: **ומחזיר לו את השאר.** אפילו לאחר כמה שנים: **הא דעייל ונפיק אזוזי.** האי דקתני דאי לא זקפו עליו במלוה חוזר בדעייל מוכר ונפיק ומחזר אחר הלוקח ליתן לו מעותיו גלי דעתיה דזוזי אנסוהו למכור וכיון דלא יהיב ליה זוזי בשעת דחקו אדעתא דהכי לא זבין ליה: **דזבין ליה חמרא.** [ט]חמור: **ופש.** גבי לוקח חד זוזא: **וקא עייל ונפיק.** מוכר אההוא זוזא: **כי האי גוונא.** משום חד זוזא מי אמרינן דמצי למיהדר:

מפני

רב פליג עליה בחדא. וא"ת בפ' הגוזל קמא (א) (ב"ק קב. ושם) דאמר דהלכה כמתני' דכל המשנה ידו על התחתונה משום דתני לה בהדי הלכתא פסיקתא דכל החוזר בו והלא אין הלכה כהן דכל החוזר בו (ב) וסתמא הלכה כרב דפליג עליה וי"ל דהתם סבר כאיבעית אימא דהכא דשפיר סבר רב כמתני' דכל החוזר א"נ כיון דתנא לה תנא גבי הלכתא פסיקתא אם כן סבר התנא דהכי הלכתא דכל המשנה ידו על התחתונה ונהי דבההיא דכל החוזר אין הלכה מ"מ ההיא דכל המשנה הויא הלכה דלא אשכחן אמורא דפליג עליה: **לא** יהא אלא בע"ח. אבל מזיבורית לא קשה ליה דכי נמי הוי כבע"ח אוקמוה אדאורייתא דהוי בזיבורית דהכא לא שייך נעילת דלת וכי משני מזיבורית שבה לא היה צריך דמזיבורית לא הוה קשה ליה מידי כדפרישית אלא מוקי לה הכי דליהוי זיבורית שבה כמו עידית שבה אי נמי כי היכי דלא תקשי הלא נכ"מ לא מסלקי' בארעא כי אית ליה זוזי ללוה וכי משני מזיבורית שבה א"ש הכא דלא משלם זוזי לפי שנתקיים המקח כנגד המעות שנתן: **מעידית** שבה ומזיבורית שבה. והא דלא שקיל מבינונית שבה משום דקנסו את החוזר בו אבל מעיקרא פריך שאין לקנסו כ"כ ולהגבותו עידית דעלמא: **והוה** ליה מזיק. לאו דוקא מזיק שהרי אין שמין כפי הנזק שהזיקו שהרי אינו משלם אלא כפי המעות שקבל אלא קצת דימוהו למזיק ליטול חובו מן העידית: **עייל** ונפיק אזוזי לא קני. נראה דאיירי אפי' משך המקח אם לא פירש בשעת מכירה משיכה זו תהא קונה חפץ זה וזוזי ליהוו הלואה גבאי כמו בשטר דאמר לעיל אני פלוני מכרתי כו' דאין סברא לומר דלענין מי שפרע מיירי: **תתרגם** שמעתיך במוכר שדהו מפני רעתה. ונראה דהשתא אפילו נפיק ועייל בכולהו זוזי קני ולאו דוקא חד זוזא כדאמרי' בסמוך ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא:

כגון

עין משפט
נר מצוה

כח א מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ה:
כט ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף י:
ל ג שם בהג"ה:
לא ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף א:
לב ה מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף י:
לג ו מיי' פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה ג ופ"ח שם הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ג וסי' תיט סעיף א:
לד ז ח מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף י:
ט [טוש"ע ח"מ סי' עד סעיף ד]:
לה י מיי' שם הל' ג טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף יא:

מסורת הש"ס

א) לעיל עו., ב) גיטין מח:, ג) [שם], ד) לעיל מח:, ה) רש"ל מ"ז, ו) [ע' מהרי"ם], ז) [ועי' תוס' ע"ז ז. ד"ה משום ותוס' מנחות סו. ד"ה זכר].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רב וכו' הגוזל קמא. נ"ב דף קב ועי"ש בתוס' ד"ה גבי: (ב) בא"ד דמסתמא הלכה כרב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעידית שבה כו'. נ"ב כן פסק הרמב"ם אבל הרא"ש והטור פסקו כרב אחא:

מוסף רש"י

כל המשנה ידו על התחתונה. כגון נתן למר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור, אם השבח יותר על היציאה אין נותן לו שכרו משלם אלא דמי יציאת עצים וסממנים, ואם יציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח (לעיל עו.). הניזקין שמין להן בעידית. שבנכסי המזיק, שמין לו לאדם לגבות מיטב מקרקע עידית ולא לגבות הרבה מזיבורית (גיטין מח:). הנותן ערבון לחבירו. ערבון ומשכון לקנות את החוזר בו, פרמנ"ץ בלע"ז (לעיל מח:). אסמכתא קניא. הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך (שם) היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר משיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.).